— Дитино, й чого ти граєшся з тією Пальмою?

— Але ж Пальма така славна!

— Собака як собака.

— Е-е, така — та не така!

— Подивись, осліпла на ліве око.

— Хтось вибив їй око.

— Й окривіла на задню лапу.

— Хтось ударив по нозі, чи колесо переїхало.

— Е-е, то неспроста — й око сліпе, й крива лапа. Бо якби здоровий собака, то здоровий. Дивися, завтра щось станеться з Пальмою, а ти все коло неї та коло неї. Аби тобі не передалося.

— Що, мамо?

— А те, сину. Хіба вгадаєш собачі болячки? Але чого лізти до собачої зарази, коли можна й не лізти? Не лізь, сину, прошу… Може, Пальма скажена.

— Таке скажете! Хіба не видно, що не скажена?

— Видно чи не видно, а на завтра хіба вгадаєш?

Скільки в Грицька вже було таких розмов з матір’ю! Після таких розмов-застережень, розмов-залякувань йому ще дужче кортіло до

Пальми. Бігали по селу: куди собака — туди й він, куди він — туди й собака.

Ось і зараз, поснідавши та виждавши слушну мить, коли мати подалася в комірчину, Грицько вужем вислизає з хати надвір, а надворі — сонце в небі схоже на велетенський барабан, саме небо — наче синє море штормить у безмежній високості, на деревах бруньки бубнявіють, шпак на яворі за хатою солодко щебече — мало не захлинається від свого солодкого співу, білий півень з калиновим гребенем сурмить у дзвінку-предзвінку сурму.

Весна!

А де Пальма?

А вона виходить із-за комори й тюпає назустріч Грицькові. Руда, патлата, весь час відхиляє веселу, з роззявленою пащею морду вбік, аби краще дивитися вперед здоровим правим оком, хвіст запобігливо-покірно опущено до землі. А що накульгує на задню лапу, то посувається підстрибом, хребет прогинається донизу.

Черево в Пальми важко обвисає, чорно-лілові соски мало не по землі волочаться.

Грицько гладить долонею собаку поміж вухами, Пальма вдоволено примружується, шкіра на голові тремтить, вуха сіпаються, хвіст спроквола звивається по землі.

— Коли ощенишся? — питає Грицько.

На його запитання Пальма ще вдоволеніше примружується.

— Скоро?

Пальма лиш хвостом по землі мете.

— Ну, ходімо подивимося на світ, бо вже весна… О, джміль!

Брунатно-золотавий джміль бринить у повітрі, наче то брунатно-золотава грудочка застиглої, тужливо-радісної музики. Ось джміль рушає понад землею — і вони слідом за джмелем через садок. Ось за садком джміль завмирає, гудучи, й вони також зупиняються. І ще Пальма запитально-щасливо поглядає на Грицька здоровим блискучим оком. Ось джміль летить поміж верболозів, на яких понабухало багато жовтих пухнастих котиків, і вони слідом за грудочкою брунатно-золотавої музики, та вмить джміль десь зникає, гасне його тужливо-радісна музика, Грицько з Пальмою розглядаються довкола — немає джмеля, десь принишк непомітний, причаївся.

За верболозами — річка, від річки поміж осоки стелеться рукав з блакитно-зеленою водою, а в воді стоїть риба.

Риба геть дрібна, стоїть більшою та меншою зграйками, тремтить на ледь видній течії, що стиха погойдує їх, наче темний цвіт водоростей. Зграйки дрібних риб стоять проти течії, зрідка яка риба вивернеться боком — і тоді спалахне — зблисне на сонці мілкісенька дрібна луска та й погасне, бо риба вирівнялася в зграйці, та через якусь мить друга риба так само хитнеться, так само спалахне-зблисне, через якийсь час третя риба так само…

Наче у воді — наче в небі темному — безшумно, загадково пульсують мініатюрні блискавки, наче там спроквола збирається на таємничу грозу, але без грому, без шалу.

Пальма нахиляється над блакитно-зеленим рукавом, наче ось-ось ладна лапою пацнути по воді, наполохати зграйки риб, погасити неквапливе мерехтіння маленьких живих блискавок на жовтому

піщаному дні. І запитально дивиться на Грицька веселим щасливим оком.

— Е-е, Пальмо, не можна. Хай собі плавають, у них теж весна.

Пальма слухається і задкує від води, а риба так і стоїть зграйками, непотривожена, нерозгадано таємнича…

Набігавшись, повертаються додому, а мати стоїть на воротях і свариться:

— Носить вас і носить! Себе не жалієш, Грицьку, бігаєш з ранку й до вечора, то хоч би суку пожалів.

— Я жалію! Жалію… — виправдовується син.

— Жалієш? Так ти жалієш, — розпалюється мати. — Нема в твоїй душі милосердя. Сука не сьогодні, то завтра ощениться, в неї цицьки по землі волочаться, а ти її ганяєш. Хай спочине, й сам спочинь.

Пальма розуміє материні докори та й, опустивши морду, йде в кущі за хату, в своє кубло. Наче вона в чомусь винувата. А Грицько звішує голову на груди. Наче він у чомусь винуватий. А мабуть, і винуватий?

— Що ж ми робитимемо з ними? — журиться мати.

— З ким? — не тямить Грицько.

— А з цуценятами, які приведе Пальма?

— А що з ними робити?

— Справді, що з ними робити…

— Хай живуть… Роздамо! — знаходиться Грицько.

— Роздамо? Кому?

— Людям!

— А хто їх візьме, ти думав?

— А чом не візьмуть? Візьмуть.

— Ех, дитино, та не візьмуть від Пальми, ось не тямиш ти. — Мати через ворота виглядає на дорогу — ліворуч виглядає, праворуч, наче гостей чекає. — І де тільки такі недобрі люди беруться…

— Хто, мамо?

— Хто!.. — бурчить. — А ті, що Пальму кинули напризволяще.

— Напризволяще? Але ж Пальма до нас прибилась, а в нас хіба — напризволяще?

— Якби ще так тямив багато, як багато говориш… Води принеси з криниці, а то дармуєш весь час.

Грицько йде в сіни по відро, і поки там крадькома пхинькає у рукав, то мати вже балакає з дідом Кирилом, їхнім сусідом через дві хати. Дід Кирило схожий на побурілого корча, який довго пролежав у драговині, й руки та ноги в діда — мов корчумаки, й лице — жаб’яче, з жаб’ячими очима та жаб’ячим ротом. Грицько поволеньки ступає до криниці, а сам нашорошує вуха на їхню балачку.

— Таки не слухаєте мене, — це скрипучим голосом дід Кирило.

— Та слухаю, чом не слухаю.

— Еге, слухаєте, але не чуєте. Чи я вам не казав за ту суку? То ж чорнобильські люди її загубили, ген отам за селом прив’язали до верби. Прив’язали — а самі гайда машиною світ за очі від Чорнобиля та від своєї суки. Я тоді проснувся посеред ночі — що воно виє? Вовк — не вовк. Якби не коло цвинтаря, то не побоявся б і піти подивитися з вилами в руках, а то — коло цвинтаря. Дочекався досвітку — і пішов. Аж, бачу, собака, хтось прив’язав до дерева. То мені пізніше сказали, хто прив’язав, бо таки наші сільські бачили.

— Горе і є горе, — це мати сумно.

— Побачила мене — й перестала вити, лащиться. Ну, раз лащиться, то не страшно, я й відв’язав, її мотузком прип’яли. Тікай, кажу. А вона й не знає, куди тікати, бо слід прохолов давно. Ось і зосталась коло верби, а ваш Грицько там і знайшов її.

— І як то люди Бога не бояться? Прив’язали до верби…

— А чого тим людям боятися Бога, коли Чорнобиль страшніший? Вони й самі — як оцей собака.

— Таке набалакаєте, діду Кириле.

— А таке! — дід затято.

— Чого ж вони за собаку страшніші?

— А того, що були там, де і їхній собака!

— Були, авжеж, то й що?

— А те! Хіба не заразишся? Заразишся. Але ж які — не самі себе прив’язали до дерева, а собаку. Самі ж заражені, самі! То чкурнули в світ поміж людей, щоб заражати їх, бо ж заразні самі.

— Діду Кириле, де це таке чувано…

— А чувано, чувано… Де це вона, га, ота сука? — Дід Кирило тупцяє, озирається. — Живуча! Здихає, а туди ж — до кобелів, тепер надумала щенитися. Ви ото спізнилися, еге. Чом десь не відвели в ліс і так само не прив’язали до дерева?

— Хто б це відвів? Я? Чи малий?

— Мене попросили б — я відвів.

— Не додумалася.

— Отож-бо, що не додумалася. — Дід Кирило, не побачивши ніде поблизу Пальму, вражено крутить головою. — Хе, й осліпла, й окривіла, та однаково цуценят хоче. Що то живе створіння. А яких вона цуценят приведе? Таких, як сама? А кому ті цуценята треба? А ті цуценята самим собі треба? Ото знаєте, що зробіть?..

Дід Кирило щось бубонить — від криниці не чути, хоч як Грицько прислухається, тамуючи сльози.

— Що ви кажете? — не чує й мати.

— Самі боїтеся — покличте мене, — голосніше бубонить дід Кирило. — Потоплю вам цуценят у копанці, як тільки приведе. Як тільки приведе, зразу й кличте мене. У копанці за селом утоплю.

Зрештою, Грицько витягує з криниці воду, бере в руки відро — і йде прямісінько на них, на матір і діда Кирила. Губи в нього сіпаються, вода розхлюпується з відра, в очах стоять сльози. Хоче сказати щось, але слова клубком стають у горлі. Впритул підступає до сусіда, та раптом відро вивертається з рук, вода розливається під ноги, а Грицько перечіпляється й падає.

І тоді з-за хати вигулькує Пальма.

Живіт у собаки обвисає, бігти Пальма не може, але з вигляду — скажена, гарчить, ось-ось кинеться. Й дід Кирило задкує:

— Ну, ну… — Й хоч Пальма не така страшна, але він справді боїться. — Ти що, з реактора вирвалася? Здихай уже швидше.

Грицько зводиться навкарачки з калюжі, хапає порожнє відро, наче збирається пожбурити перед собою, кричить плаксиво:

— Не здихай, Пальмо, чуєш? Не здихай!

Обіймає Пальму, вона лиже йому обличчя.

— Тьху! — плюється дід Кирило, йдучи за ворота. — Обіймається з собакою, як з мамою рідною. Ото заразу цілує, бо йому зараза дорога.

— Дитино, дитино, — просить мати, — не цілуйся з собакою. То ж собака.

— Пальма, — схлипує Грицько. — Моя Пальма… Ходімо звідси, ходімо, бо тут не можна залишатися.

— Ти куди? Вернися! — вже навздогін кричить мати. Але, здається, не чує ні Грицько, ні Пальма, бо обоє не оглядаються на материн голос,

бо обоє дружно біжать. І Пальма біжить, поглядаючи знизу вгору, волочачи задню лапу. Здається, ладна бігти з Грицьком на край світу, і він з нею так само.

— Я тебе не дам скривдити, не дам, добре?

Пальма вищирює ікла, наче всміхається радісно…

Ось і ліс на зелених горбках — дуби та берези, а поміж них — зарості і черемхи, і ліщини. Тут вони й зупиняються, оглядаючись на село, що зблискує сліпучим склом вікон, де-не-де куриться димками багать. Наче остерігаються, що за ними хтось женеться. Але ніхто за ними не женеться.

Пальма, висолопивши рожевого язика, сідає на землю, поглядає то на село, то на свого рятівника Грицька.

А він лише тепер немов помічає, що опинилися в лісі. Що він плечем спирається на березу. Що в березі на рівні його грудей проверчено дірку, з якої ранньої весни точили сік і з якої зараз тече не так сік, як щось в’язке й зеленкувато-каламутне.

— Пальмо, — каже, — давай замажемо оцю дюромаху, бо це рана, березі болить.

Знаходить штурпачок, наколупує глини — й запихає в дірку, аж поки глина набрякає каламутною березовою кров’ю — і вже не вивалюється з дірки. Грицько старанно шмарує долонею глиняну замазку, вже й зашмарував, тепер на стовбурі берези слизіє біло-рудий пластир.

— Загоїться, — каже Грицько. — Поболить і загоїться… Тут ще є покалічені берези, ходімо, Пальмо.

Справді, неподалік надибують молоду березу, у виточеній рані — білий марлевий джгутик, який звисає над скляною банкою. У скляній банці, мало не по вінця, зібралася зеленкувата збухтіла рідина. Грицько сердито підфутболює черевиком банку, аж Пальма гнівно стрибає слідом за банкою, гарчить!

Грицько викидає марлевий джгут, замазує глиною дірку в стовбурі, бубонить щось під носа, а Пальма прислухається до того бубоніння, ніяк не втямить, а тому стиха скімлить, наче просить:

— Що ти сказав? Голосніше.

А до третьої покаліченої берези вона вже сама веде Грицька, зуміла роздивитись, хоч і сліпа на одне око, а тому, радіючи, весело підстрибує, втішено скімлить…

Позамазувавши рани березам, Грицько збирає ранні весняні квіти — й густо-синього кольору лапатий ряст, і лісовий сон, і жовту гусячу цибульку. А Пальма — допомагає. Перебігає по сухому листю поміж кущів та дерев, завмираючи там, де найрясніше росте ряст чи лісовий сон, зупиняється і, підбадьорливо задираючи морду, очікує на Грицька: мовляв, не барися, поспішай до мене, я перша знайшла.

Зрештою, з нарваних квіток Грицько, сівши на широкому пеньку під безлистим голим дубом, сплітає вінок. А щоб вінок не розпався, то сплітає квітки довкола тонкої та гнучкої ліщинової гілки.

— Славний? — показує вінок Пальмі.

Вона, присівши на задні лапи, схвально б’є хвостом по листю.

— Мені личить?

Грицько, всміхаючись, приміряє вінок до своєї голови, й собака задоволено крутить пухнастим хвостом.

— А тепер тобі приміряємо.

Грицько вмить чіпляє вінок на шию Пальмі, хутко скручує вузлом ліщинову гілку внизу. Здається, Пальма спершу нічого не втямить, тільки дивиться на Грицька — і всміхається.

— Яка ти славна у вінку! — сміється і Грицько. — Як дівчина.

Пальма крутить мордою — хоче скинути вінок.

— Як наречена! — сміється Грицько. — Як чорнобильська наречена… Пальмо, ти зібралася на весілля чи вже йдеш із весілля?

Жартує, але Пальма не розуміє його жартів. Біжить попід кущами в один бік, далі біжить у другий бік. Спиняється, гавкає.

— Ти не хочеш у вінку?

Пальма сідає на землю, дряпає лапою — і вінок падає на землю. Начебто не вірячи сама собі, вона дивиться на вінок, що впав під кущем глоду. Нюхає вінок і стурбовано поглядає довкруг.

— Ех, ти! — наблизившись, каже Грицько. — Не захотіла походити нареченою, а вінок же такий славний.

Він чіпляє вінок на гіллі глоду. Пальма зводиться, хоче дотягнутися до вінка.

— Захотіла походити у вінку? — журливо всміхається Грицько. — Та вже хай висить на кущі…

Вечоріє, сідає сонце, голі безлисті дерева кидають довгі тіні. Птахів ще мало, вони зрідка озиваються ясними сонячними голосами. В хвої старої високої ялини бігають дві білки, одна за одною, і Грицько з Пальмою знизу мовчки стежать за їхньою грою.

— Веселі! — стенає плечем Грицько. — Їм добре, бігають та бігають.

Вечоріє, уже б, здавалося, пора й до села повертатися, але як ти повернешся, коли там таке страшне чатує на Пальму, що не хочеться й думати.

І хоч не хочеться думати, а раз у раз постає перед зором вовкуватий дід Кирило. Й де тільки такі беруться? А беруться десь!

Якби сірники в кишені, то можна б розвести вогнище, грітись біля вогню, так і ніч минула б, не страшно було б, але Грицько не додумався захопити сірників, бо так швидко тікали і з двору, і з села.

— Чуєш, Пальмо? — гладить собаку по голові. — Я тебе скривдити не дам, хай там дід Кирило чи мати…

Подумав про матір — і спазм перехоплює горло. І як вона може слухатися діда Кирила? І як вона може таке говорити про Пальму? Ех, мати, мати…

Мимохіть лапає долонею по кишені, чи немає скибки хліба. Але як там скибка могла взятися, коли квапився тікати, коли було не до хліба? А їсти хочеться. І Пальмі хочеться їсти. Може, самій їй і не дуже хотілося б їсти, але ж вона не сама, але ж ген скільки має привести щенят, ба-а-га-а-то! — бо обвислий живіт по землі волочиться. Щенят хоч і немає на світі, але вони там от, ще в череві матері, просять їсти.

Авжеж, щенята просять їсти, бо зголодніли, а Пальма їх добре-предобре чує, а тому-то, благально дивлячись на Грицька, лиш пащу широко роззявляє.

О, хто це йде понад лісовим озером, у гумових чоботях, у брезентовій настовбурченій куртці? І густі брови — настовбурчені, теж наче з розклочаного брезенту. Дві вудочки в руках, рибалка якийсь.

— Дядьку, — озивається Грицько, — а в вас сірників немає?

Сивий рибалка поглядає то на хлопця, то на собаку.

— А ви що тут робите? — питає. — В лісі?

— А-а-а… — не знаходиться що сказати Грицько. І зрештою: — Замазували берези!

— Замазували берези? Які берези?

— А дюромахи, з яких березовий сік точать. Бо то покалічені дерева! Щоб не пропали…

— Он що… Позамазували?

— Позамазували.

— Добре діло. То йдіть уже додому, бо вечоріє.

— А в вас сірників немає? Ми, — й киває на Пальму, — хочемо біля озера багаття розвести. Погрітися.

— Погрітися? — Рибалка дивиться на хлопця, потім на собаку. — Вдома в тебе сірники. Йдіть додому й там погрієтеся.

Та й рушає з місця, а роздосадуваний Грицько дивиться вслід. "Якийсь недобрий рибалка, — думає. — Тому-то й риба йому не попалася, вертається від озера з порожніми руками. Хіба я не розчув, що в його кишені поторохкує коробка сірників? Якби не почув — не просив би… Ех, для Пальми пожалів! І ще й поглядав на неї так, наче вона справді скажена, чи що".

Скривджений, сідає біля озера на повалене дерево, а собака сідає поряд. Хлопець зітхає, і Пальма, глянувши на нього, клацає іклами — й також зітхає. Грицько гладить долонею собаку по шиї, подумки розмовляє з нею: "А хіба ти в чомусь винувата, Пальмо? Ти ні в чому не винувата, геть ні в чомісіньку. То чого ти маєш так страждати? Але я тебе нікому скривдити не дам. Ти ж мені віриш, правда?"

Пальмі наче передаються його думки, собака раз і вдруге киває головою, і водночас вигляд якийсь у неї винуватий. Винуватий, наче перед нею завинили. Винуватий, наче вона перед кимось завинила, насамперед — перед Грицьком. І він, відчуваючи гострий жаль, обнімає обома руками її за шию.

— Перестань журитись, Пальмо, перестань. Ні в чому ти не винувата, я тебе не дам скривдити.

І Пальма вдячно тулиться мордою до хлоп’ячих грудей.

Прозорим сумом сповнюється вечоровий ліс. Зрідка де-не-де озиваються пташки, і сонячного світла в їхніх голосах поменшало, пригасло. Тиха вода в озері темнішає, глибшає, і віддзеркалений у воді прибережний ліс також темнішає, глибшає, чіткішає.

— Гг-у-ухх…

Важкий шумливий звук протяжно розлягається вгорі, наче щось несподівано обвалюється з верхівок дерев, наче то самі верхівки дерев

обвалюються, — і спершу Грицько сполохано вбирає голову в плечі, а потім уже дивиться вгору.

І Пальма, звівшись умить, так само дивиться вгору.

З густої хвої високої, з безліччю сучків на бронзовому стовбурі, старої ялини справді мовби й не вилітає, а вивалюється темно-бура, вохриста сова з пласкими круглими очима на пласкому виду, з настовбурченими вушками. Сова летить над ними, видно її сірувато-бурий дзьоб, чорно-бурі кігті. Оговтавшись, Пальма гавкає на сову й раз у раз поглядає на Грицька: гавкати ще чи перестати?

— Хай собі летить, чого там…

Крутячи хвостом, Пальма вмовкає, й вухата сова, пролетівши над озером, зникає в настороженій гущавині лісу.

— Надумала злякати нас… Еге, нас не злякаєш.

Грицько знову всідається на повалене дерево, вглядається в звечоріле озеро, яке ще дужче потемнішало і в якому ще дужче потемнішав ліс, і небо в озері потемнішало. Що робити, як рятувати Пальму? Як рятувати цуценят, які ще на світ не народилися, а на них уже чекає страшна небезпека? Й придумали ж таке: скажений чорнобильський собака, всяке можна чекати. Придумали: цуценята — вдадуться в матір свою Пальму, від них теж чекай усяких напастей. А яких напастей? Яких? Від малесеньких цуценят, які сліпими народжуються?!

Грицько гірко всміхається на своє невеселе думання, охоплює руками голову, щоб нічого не чути й не бачити, бо так йому тяжко, й поринає в небуття.

Через якийсь час оговтується, крутить головою, наче струшує розпач.

А де Пальма?

Дивиться обіч по берегах озера. Звівшись зі стовбура, спантеличено розглядається поміж дерев. Може, причаїлася в кущах? Тихо в лісі, навіть поодинокі пташки не озиваються. І хвиля розпачу знову поймає його душу.

Де Пальма, де?

Стеріг — і не встеріг.

Стоїть і жде, що собака зараз вискочить чи з ярка біля озера, чи з кущів ліщини, чи з-за дуба, адже відлучилась на якусь часинку, не могла отак узяти й покинути Грицька напризволяще, але марно чекає. Де вона поділася, де? Куди за нею бігти?

— Па-а-альма-а! — кличе не дуже лунко.

Голос завмирає неподалік, а у відповідь — тиша.

— Па-а-альма!

Кличе лункіше, дужчий голос котиться далі, далі…

— Па-а-альма-а-а!

Голос котиться ще далі, гасне ще далі, тиша настає ще чутливіша, і здається, в цій тиші ось-ось почується дзвінкий голос Пальми. Здається, ось-ось вона сама невідь звідки побіжить до озера, кинеться йому на груди.

Тихо-тихо, немає Пальми.

Грицько над силу ковтає гіркий клубок розпачу й дивної образи, який застряв у горлі. Де ти, Пальмо? Чуєш чи не чуєш? Чому не озиваєшся?

— Пальмо… — тихо шепоче, наче вона має бути зовсім близько, на відстані витягненої руки, на відстані кроку.

А може… А може, правду ото говорять про Пальму? Мовляв, це — чорнобильський собака, а від чорнобильського собаки всього сподівайся. Ось забігла з доброго дива невідомо куди. Може, якесь нещастя з нею, забилася зі своїм нещастям у якийсь лісовий закапелок. Де шукати, щоб допомогти, щоб порятувати?

Вечірній ліс мовчить, не відповідає, ліс береже якусь таємницю, ось тільки як розгадати цю таємницю?

Схлипнувши, Грицько рушає від озера. Й раз у раз оглядається то назад, то обіч. Може, Пальма так злякалася, що побігла світ за очі, тепер ніколи не повернеться ні в оцей ліс, ні в село. Навіть йому не повірила, Грицькові, що зуміє захистити її саму та її щенят від напастей, від вірної смерті.

І що за життя настало?

Через поле путівцем доходить до сільської околиці, ось і їхня вулиця вербова, ось і рідна хата під вишнями.

І на узліссі, і в полі, і біля хати все йому здається, що несподівано вигулькне Пальма, кинеться до нього, але ніде її нема, ніде.

Зажурена мати сидить на лавці біля дверей, і Грицькові раптом стає нестерпно жаль матері, яка отак от згорбилася, чекає на нього, а він забіг у ліс — і тільки зараз приволікся додому.

Побачивши сина, мати зводиться, повільно ступає назустріч.

— Вже й вечеря твоя захолола, — каже, і в голосі її — легкий докір.

Грицькові чомусь хочеться, щоб мати сварилася, але мати не свариться, й тому на душі в нього ще важче. Хоч би спитала, де так довго ходив, але не питає, так, наче все їй відомо і без синових зізнань.

У хліві спросоння скрикує півень, наче приснилося страшне щось, і йому у відповідь так само спросоння озивається шпак, що ночує у шпаківні на яворі.

Здається Грицькові чи й справді мати всміхається тихою смутною усмішкою?

Приглядається пильніше — ні, таки всміхається, і в очах її жевріє глибока ласка.

— Пропала Пальма, — озивається Грицько.

— Як то пропала? — дивується мати, але всміхатись не перестає.

— Ми з нею побігли до лісу, бігали весь час у лісі, а вона десь там пропала біля озера, я шукав, кликав — і не докликався.

— Є твоя Пальма, є, — стиха каже мати.

Сказане матір’ю спершу якось наче не доходить до Грицькової свідомості, а коли доходить, він вражено питає:

— Що ви сказали, мамо?

— А ти хіба не почув?

— Ні, що ви сказали?

— Сказала, що знайшлась твоя Пальма.

— Де вона, де? — мало не кричить Грицько.

— Сама прибігла додому, зараз у своєму кублі за хатою.

Гриць вмить хоче бігти в кущі за хату, але мати бере його за рукав.

— Туди не можна.

— А чому не можна? — поривається бігти Грицько.

— Не можна… Бо Пальма привела цуценят… Ось тому вона й прибігла без тебе додому, що почула…

— В Пальми цуценята? Хто бачив?

— Бачити не бачила, а чула.

— Що чули?

— Та чула, що вже є.

— Подивлюсь! — поривається Грицько.

— Е-е, не можна. Ще встигнеш подивитися. Ото хіба що послухай, може, почуєш.

І вони завмирають обоє, прислухаючись. Може, щось почують у нічній темряві з-за хати? Зовсім тихо, тільки вітрець скрадливо шушукає у безлистому гіллі.

О, наче причувається якийсь дивний звук!..

Причувається чи не причувається, а Грицько радісно поглядає на матір.

— Чуєте? — питає.

— Чую, — киває головою мати.

— А які вони? — питає Грицько, наче забувши, що мати не бачила виводка.

— Цуценята як цуценята.

— Криві?

— Ні, зовсім не криві.

— А сліпі?

— Сліпі… А які цуценята народжуються зрячими? Всі народжуються сліпими.

— Потім стануть зрячими? Будуть бачити?

— Еге, прозріють цуценята.

— А на який день?

— Е-е, який ти нетерплячий, — наче аж невдоволено бубонить мати. — Всьому свій строк. Ну, ходімо до хати.

— Не хочу.

— Як то "не хочу"? І вечеряти пора, і спати.

— Не хочу. Я стерегтиму їх.

— Стерегтимеш?

— Я чув, про що з вами говорив дід Кирило… Потопити цуценят. Ось він прийде, забере й потопить.

Мати довго мовчить, а потім каже:

— Зараз ніч, дід Кирило не прийде.

— А завтра вдосвіта?

— А завтра вдосвіта ми йому не дамо. Хай живуть. Хіба вони винні в чомусь?

Радіючи, Грицько міцно стискує материну руку. Дякував би й дякував би, що мати в нього така милосердна, що вона вже не думає позбутися ні Пальми, ні цуценят.

Йдуть у хату, і, вечеряючи, Грицько весь час прислухається: чи не чути чогось знадвору?

Навіть уві сні прислухається.

І сниться йому вві сні, як малесенькі руді цуценята граються за хатою на золотій пшеничній соломі.

А Пальма лежить неподалік від них — й щасливо всміхається.